

توضیح درس

رعایت حقوق دیگران به‌ویژه همسایگان، یکی از مصادیق مهم اخلاق و آداب اسلامی است و بچه‌ها از همان اوان کودکی باید به اهمیت این موضوع واقف باشند. اهمیت رعایت حقوق مردم و توجه به خواسته‌ها و علایق دیگران، احترام به بزرگ‌ترها، اهمیت قائل شدن برای آنان و ... از مهم‌ترین آداب اسلامی است. کودکان باید وظایف خود را در برابر دیگران، به‌ویژه همسایگان، بیاموزند و حقوق ایشان را رعایت کنند.

درس حاضر به دنبال تحقق این هدف مهم اخلاقی است که کودکان ضمن بازی و تفریح - که برایشان لازم و ضروری است - به حقوق دیگران احترام بگذارند و آن را رعایت کنند؛ بنابراین، آشنایی با حقوق همسایگان و ترغیب دانش آموزان به رعایت آن، مهم ترین هدف درس محسوب می شود.

اهداف

- ۱- آشنایی با وظایف یک فرد مسلمان نسبت به همسایگان خود
- ۲- تقویت احساس مسئولیت نسبت به اعمال و رفتارهای خود در برابر دیگران
- ۳- تلاش برای خشنود کردن همسایگان با رفتارهای نیک و پسندیده.

انتظارات

دانش‌آموز، در فرایند آموزش این درس

۱- نمونه‌هایی از مصادیق رعایت حقوق مردم، در زندگی
بچه‌ها را برمی‌شمرد.

۲- نتایج نیکی به همسایگان و خویشان را ذکر می‌کند.

- ۳- درباره‌ی انجام دادن برخی از وظایف خود در برابر خویشان و همسایه‌ها، با دوستانش گفت‌وگو می‌کند.
- ۴- درباره‌ی رفتار شخصیت‌های داستان توضیح می‌دهد.
- ۵- با توجه به برداشت خود، داستان را ادامه می‌دهد و برای پایان آن پیشنهادهایی می‌کند.
- ۶- تعدادی از کارهایی را که موجب آزار و اذیت همسایگان می‌شود، نام می‌برد.
- ۷- برای آن که بازی وی و دوستانش موجب ناراحتی

- دیگران نشود، توصیه‌هایی می‌کند.
- ۸- در قالب یک فعالیت گروهی، درباره‌ی رفتار شخصیت‌های داستان درس قضاوت می‌کند.

مفاهیم کلیدی

وظایف ما در برابر مردم
مسئولیت ما در برابر اعمال و رفتارمان

توصیه‌هایی برای شروع مناسب تدریس

یادآوری

شروع مناسب یک درس در میزان کارآیی فعالیت‌های یادگیری تأثیر بسزایی دارد. همچنین، فرصت مناسبی را برای شما فراهم می‌کند تا به یک ارزش‌یابی تشخیصی برای درک میزان دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان در مورد محتوای درس دست بزنید.

- توصیه‌ی ۱
به منظور تحریک حس کنجکاوی دانش‌آموزان و ایجاد انگیزه‌ی بیشتر برای یادگیری در آن‌ها، یک موقعیت هیجان‌انگیز ایجاد کنید؛ برای مثال، با هماهنگی قبلی، عده‌ای از دانش‌آموزان کلاس‌های دیگر، سروصدای زیادی بیرون از کلاس ایجاد کنند؛ به نحوی که انجام دادن کار کلاسی شما به سختی ممکن باشد.

نکته

از این موقعیت صرفاً برای ایجاد یک فضای ذهنی استفاده کنید و هرگز به صورت شتاب‌زده از موقعیت ایجاد شده نتیجه‌گیری نکنید.

توصیه‌ی ۲

با استفاده‌ی مناسب از عنوان درس، و به‌وسیله‌ی آن، ذهن کودکان را فعال کنید؛ برای مثال، از آنان بخواهید فکر کنند و با سلیقه‌ی خود عنوان درس را «روزی برای ...» قبل از خواندن متن، کامل کنند.

توصیه‌ی ۳

از بچه‌ها بخواهید که تصویر درس را به دقت مشاهده کنند و آن را بخوانند سپس با نگاه کردن به تصاویر، برداشت‌ها و حدس‌های خود را در مورد موضوع تصاویر، مطابق با فن تصویرخوانی (مندرج در درس اول)، بیان کنند.

یادآوری

توصیه‌های تدریس، در واقع همان روش‌های منحصر به فرد تدریس‌اند که از میان تعداد بی‌شماری از این روش‌ها، توسط مؤلفان و همکاران آن‌ها گزینش شده‌اند؛ بنابراین، ضرورتاً «بهترین و کامل‌ترین» نیستند و صرفاً چند نمونه قلمداد می‌شوند.

توصیه‌های زیر را می‌توانید موادّ خام طرح درس تلقی کنید و با صلاح‌دید خود، آن‌ها را در مراحل تدریس به گونه‌ای مناسب به کار برید.

استفاده از همه‌ی توصیه‌ها ضرورت ندارد و برخی از توصیه‌های زیر به تنهایی برای تدریس شما کفایت می‌کنند. شما می‌توانید روش‌های مذکور را به شکل مناسبی تلفیق کنید و به کار ببرید.

توصیه‌ی ۱

استفاده از قالب «قصه‌گویی به همراه نمایش» در این درس بسیار مؤثر است. شما می‌توانید هنگام خواندن متن درس از بچه‌ها برای نمایش دادن بعضی بخش‌های داستان کمک بگیرید.

توصیه‌ی ۲

شما می‌توانید از قالب «نمایش» نیز استفاده کنید؛ برای مثال، متن درس را به کمک سه نفر از بچه‌ها، (در نقش راوی، وحید و آقای همسایه) با گریم و تغییر شکل مناسب، (مثلاً راوی با یک میکروفون چوبی یا کاغذی، وحید با یک لباس ورزشی و آقای همسایه به شکل یک پدر بزرگ) به صورت نمایش درآورید.

توصیه‌ی ۳

از بچه‌ها بخواهید موقعیت‌های دیگری شبیه به موقعیت ذکر شده در قصه را در ذهن خود – برای نمونه – ایجاد کرده و آن را در قالب «قصه‌گویی» یا «نمایش خلاق» بیان کنند.

توصیه‌ی ۴

اگر بچه‌ها در این زمینه، ضرب‌المثل، داستان، شعر یا حدیثی می‌دانند یا خاطره، تجربه یا هر نوع معلومات دیگری دارند، آن را به شیوه‌ای جذاب بیان کنند.

توصیه‌ی ۵

از بچه‌ها بخواهید که در قالب یک فعالیت گروهی، درباره‌ی رفتار شخصیت‌های داستان، گفت‌وگو و قضاوت کنند.

توصیه‌ی ۶

تصاویری از کارهای مختلف را در اختیار بچه‌ها بگذارید و از آن‌ها بخواهید کارهایی را که موجب مزاحمت برای همسایگان می‌شوند، جدا کنند.

توصیه‌ی ۷

از تعدادی از بچه‌ها بخواهید در قالب «نمایش خلاق» (مثلاً با اجرای پانتومیم)، کارهایی را که باعث ناراحتی همسایگان می‌شوند و به عکس، کارهای مفید برای همسایگان را نمایش دهند و بقیه‌ی دانش‌آموزان، آن‌ها را مشخص کنند و در مورد هریک توضیح دهند.

توصیه‌ی ۸

در ادامه‌ی درس، به هر گروه از دانش‌آموزان فرصت دهید تا داستان را به دلخواه تکمیل کنند و به کلاس ارائه دهند.

توصیه‌ی ۹

از دانش‌آموزان بخواهید داستان درس را با جابه‌جا کردن آقای همسایه و وحید، بازسازی کرده و برای سایرین بیان کنند؛ مثلاً وحید مشغول درس خواندن و آقای همسایه در حال تعمیر بوق ماشین است و ...

توصیه‌ی ۱۰

سه توصیه برای اتمام داستان به دانش‌آموزان ارائه دهید و از آنان بخواهید یکی را انتخاب کرده و دلایل انتخاب خود را بیان کنند.

توصیه‌ی ۱۱

از دانش‌آموزان بخواهید دوباره برای داستان، نامی توصیه کنند و انتخاب کنونی خود را با آنچه قبل از تدریس درس انتخاب کرده‌اند، مقایسه نمایند.

درباره‌ی «دوست‌داری برایت بگویم»

در این قسمت چهار سؤال مطرح شده که پاسخ‌گویی به آن‌ها مستلزم خواندن متن درس است؛ بنابراین، بهتر است پس از خواندن متن درس، به آن‌ها پاسخ داده شود. سه سؤال اول، فرصتی مناسب برای بررسی کار وحید و برخورد آقای همسایه با او فراهم می‌کند؛ به این ترتیب، رفتارهای شخصیت‌های داستان مورد قضاوت قرار می‌گیرند و برخی مفاهیم موردنظر درس، مرور می‌شوند. در پاسخ به سؤال چهارم، دانش‌آموزان باید داستان را به هر شکلی که مایل‌اند، کامل کنند. برداشت آنان از مطالب درس بر نوع پایانی که برای درس انتخاب می‌کنند، اثر می‌گذارد و نشان‌دهنده‌ی میزان و نحوه‌ی ادراک آن‌ها از مفاهیم درس است.

درباره‌ی «من می‌توانم»

در این قسمت نیز دو فعالیت پیش‌بینی شده است؛ در فعالیت اول، دانش‌آموزان با مرور و بیان خاطرات و تجربیات خود، در مورد کارهایی که باعث خشنودی یا آزار و اذیت همسایه‌ها می‌شوند، به یافتن مصادیقی جدید برای مفاهیم درس ترغیب می‌گردند. این فعالیت، مستلزم توانایی تعمیم دادن آموخته‌های درس به تجارب قبلی و فعلی بچه‌هاست و به ارتقای یادگیری آنان در این زمینه کمک می‌کند.

فعالیت دوم این بخش، توجه دانش‌آموزان را به نکاتی که رعایت کردن آن‌ها مانع ناراحتی و آزار دیگران می‌شود، جلب می‌کند. همچنین، مقدمه‌ی خوبی برای انجام دادن فعالیت کتاب کار این درس است.

درباره‌ی «نحوه‌ی استفاده از فعالیت‌های کتاب کار»

فعالیت‌های کتاب کار این درس در سه صفحه تنظیم شده‌اند؛ در فعالیت اول، از دانش‌آموزان خواسته شده است

متن درس را به نمایش درآورند و به جای شخصیت‌های آن، ایفای نقش کنند. این فعالیت به ادراک و تمرین مفاهیم موجود در درس کمک می‌کند. همچنین، به دانش‌آموزان کمک می‌کند که درمورد رفتارهای شخصیت‌های داستان آسان‌تر قضاوت کنند.

در فعالیت دوم، از بچه‌ها خواسته شده است که برای جلوگیری از این که بازی ایشان سبب ناراحتی و آزار دیگران شود، قواعدی برای آن وضع کنند. ضمن این فعالیت، دانش‌آموزان نشان می‌دهند که تا چه اندازه مفاهیم درس را درک کرده‌اند و در عین حال، مصادیقی از رعایت حقوق همسایگان را بیان کرده و رعایت آن را تمرین می‌کنند.

در آخرین فعالیت این درس، نمونه‌هایی از کارهایی که موجب دوستی و همکاری همسایه‌ها باهم می‌شود و نیز اعمالی که ناراحتی و آزار و اذیت آن‌ها را به دنبال دارد، به تصویر کشیده شده و از دانش‌آموزان خواسته شده است که نظر خود را درباره‌ی هریک بیان کنند. می‌توان از بچه‌ها خواست که موارد مشابه دیگری را نقاشی کرده یا تصاویر مربوط به آن‌ها را پیدا کنند و روی صفحه بچسبانند.

توصیه

در مورد فعالیت سوم کتاب کار می‌توان از بچه‌ها خواست که تصاویر دیگری را به صورت نقاشی یا عکس به آن اضافه کنند.

ارزش‌یابی

مشاهده‌ی عملکرد دانش‌آموزان در فعالیت‌های زیر و ثبت نتایج آن در «جدول ثبت نتایج مشاهدات آموزگار» می‌تواند به ارزش‌یابی دقیق آموخته‌های ایشان از این درس کمک کند.

– بیان کردن نمونه‌هایی از مصادیق رعایت حقوق مردم، در زندگی روزمره

– بیان کردن نتایج نیکی به همسایگان و خویشان

– گفت‌وگو درباره‌ی انجام دادن برخی از وظایف خود

در برابر خویشان و همسایه‌ها

– بیان کردن توضیحاتی درباره‌ی رفتار شخصیت‌های

داستان

– ارائه‌ی توصیه‌هایی برای ادامه داستان

– تشخیص دادن نمونه‌هایی از کارهایی که موجب آزار و

اذیت همسایگان می‌شود؛

– ارائه‌ی توصیه‌هایی برای این که بازی کودک و دوستانش

موجب ناراحتی دیگران نشود؛

– قضاوت کردن در مورد رفتار شخصیت‌های داستان

درس

– فعالیت‌های موردنظر معلم.

برای نمایش دادن ارتباط اهداف و فعالیت‌های توصیه

شده‌ی این درس، جدولی تهیه شده است که در طراحی، اجرا و

ارزش‌یابی تدریس می‌تواند مفید واقع شود.

اهداف				فعالیت‌های دانش‌آموز (انتظارات): دانش‌آموز.....	طبقات و حوزه‌های یادگیری
					درک مفاهیم کسب به کارگیری تحلیل نقادانه مهارت‌ها مفاهیم و مهارت‌ها وسازماندهی ایده‌ها
آشنایی با وظایف یک مسلمان نسبت به همسایگان خود	*	*	*	نمونه‌هایی از مصادیق رعایت حقوق مردم، در زندگی بچه‌ها را برمی‌شمرد.	*
				تعدادی از کارهایی را که موجب آزار و اذیت همسایگان می‌شود، نام می‌برد.	
تقویت احساس مسئولیت نسبت به اعمال و رفتارهای خود در برابر دیگران	*	*	*	نتایج نیکی به همسایگان و خویشان را ذکر می‌کند.	*
				درباره‌ی انجام دادن برخی از وظایف خود در برابر خویشان و همسایه‌ها، با دوستانش گفت‌وگو می‌کند.	
				درباره‌ی رفتار شخصیت‌های داستان توضیح می‌دهد.	
				با برداشت خود، داستان را ادامه می‌دهد و برای پایان آن توصیه‌هایی می‌کند.	
				در قالب یک فعالیت گروهی، درباره‌ی رفتار شخصیت‌های داستان درس قضاوت می‌کند.	
تلاش برای خشنود کردن همسایگان با رفتارهای نیک و پسندیده	*	*	*	برای این که بازی او و دوستانش موجب ناراحتی دیگران نشود، توصیه‌هایی ارائه می‌دهد.	*

نکته

آنچه پس از ارزش‌یابی مهم است، پیش‌بینی و اجرای برنامه‌های مناسب برای فرد یا گروهی از دانش‌آموزان است که به علل گوناگون، موفق به تحقق بخشیدن به انتظارات درس نشده‌اند؛ این فرایند باید به گونه‌ای صورت گیرد که هر دانش‌آموز، از فرصتی مناسب برای تکمیل آموخته‌های خود بهره‌مند شود.

توضیح درس

یکی از مهم‌ترین مقاصد تعلیم و تربیت دینی در دوره‌ی ابتدایی، ایجاد علاقه و محبت در بچه‌ها، نسبت به اولیای دین است تا از این طریق، راه و روش زندگی آن‌ها در کودکان اثر گذارد و سرمشق ایشان تلقی شود.

پیشوایان بزرگ دین، سرمشق عملی انسان‌ها هستند؛ از این‌رو، ذکر شواهدی از زندگی روزمره و سیره‌ی عملی آنان و بهره‌گیری از مکارم اخلاق و فضیلت‌ها و خدمات ایشان، متناسب با سن کودکان، برای آن‌ها بسیار مفید است.

با شرح مهربانی‌ها، دلسوزی‌ها و رفتار و اخلاق کریمانه‌ی آنان، زمینه‌های لازم برای دستیابی کودکان به این نتیجه فراهم می‌آید که «معصومین (ع) در زندگی خویش به افراد نیازمند، کمک و راهنمایی می‌کرده و سعی داشته‌اند مردم را از گرفتاری‌ها نجات بخشند؛ با زیردستان خود مهربان و صمیمی بوده‌اند؛ دانا و اهل

علم و فضیلت بوده‌اند؛ با مردم رفتاری سازنده و از روی عطف و مهرورزی داشته‌اند؛ با کودکان مهربان بوده‌اند؛ پرتلاش، فعال و با پشتکار بوده‌اند و...»

در فرهنگ ما، امامان معصوم - علیهم السلام - جایگاه ویژه‌ای دارند. اغلب بچه‌ها با نام مقدس آن‌ها آشنایی دارند و در زندگی روزمره‌ی خود، به ویژه در ایام محرم، رمضان و اعیاد، با آنان به گونه‌ای مأنوس‌اند اما این نکته را نیز نباید از یاد برد که اطلاعات آن‌ها در این مورد چه بسا، سطحی و حتی ناصحیح باشد. هدف اصلی ما از ارائه‌ی این درس و سایر درس‌های بخش آشنایی با امامان، عمدتاً، ایجاد یک حس عاطفی و نگرش مثبت در بچه‌ها نسبت به پیشوایان بزرگوار اسلام و نیز درس‌آموزی از رفتار آنان است. برای نتیجه‌گیری بهتر از دروس این بخش، مناسب است آموزگاران محترم ابتدا از میزان آگاهی و علاقه‌ی بچه‌ها به ائمه - علیهم السلام - مطلع شوند و سپس، محتوای

درس را متناسب با اطلاعات و فهم و درک آن‌ها در این زمینه ارائه دهند.

درس حاضر به سیره‌ی عملی امام موسی کاظم - علیه السلام - و معرفی ایشان می‌پردازد. موضوع اصلی درس، صفت «کاظم» و تبیین این خصیصه‌ی ارجمند در ایشان است. این خصیصه به عنوان یکی از ویژگی‌های ارزنده‌ی انسان مسلمان مورد توجه است. همچنین، به عنوان یکی از فضایل اخلاقی مرتبط با وظایف ما در مقابل دیگران به‌ویژه دوستان، آشنایان و خویشان، می‌تواند به تحقق اهداف این پایه در حوزه‌ی اخلاق نیز کمک کند. البته دانش‌آموزان باید درک کنند که هر اهانتی را نباید نادیده گرفت و تنها، اهانت کسانی که از روی نادانی خطایی را مرتکب می‌شوند، قابل گذشت و عفو است.

اهداف

- ۱- آشنایی با حضرت امام موسی کاظم - علیه السلام - و ویژگی‌های اخلاقی ایشان
- ۲- تقویت علاقه و محبت نسبت به شخصیت و اعمال و

رفتار امام موسی کاظم - علیه السلام -.

انتظارات

دانش‌آموز در فرایند آموزش این درس:

- ۱- درباره‌ی رفتار امام موسی کاظم (ع) با مرد دشنام‌گو، با دوستانش گفت‌وگو و قضاوت می‌کند.
- ۲- برخی فواید و آثار خوش‌رویی با مردم را ذکر می‌کند.
- ۳- برخی از موقعیت‌هایی را که «فرونشاندن خشم» در آن‌ها عملی پسندیده است، تشخیص می‌دهد.
- ۴- معنای آیه‌ی «وَالْكَاضِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ» را بیان کرده و درباره‌ی آن با دوستانش گفت‌وگو می‌کند.
- ۵- برای پیاده کردن نکاتی که از داستان درس آموخته است، پیشنهادهایی ارائه می‌دهد.

مفاهیم کلیدی

امام موسی کاظم - علیه السلام -
صفت کاظم

توصیه‌هایی برای شروع مناسب تدریس

توصیه‌ی ۱

واقعۀ ای را برای بچه‌ها تعریف کنید؛ مثلاً: چند بچه باهم دعوا می‌کردند و یکی از آن‌ها کلمات نامناسب به کار می‌برد و...؛ سپس، پرسید که به نظر آن‌ها، در چنین شرایطی رفتار خوب چه بود و بچه‌ها باید چه رفتاری می‌کردند. از آن‌ها بخواهید که دلایل خود را نیز بیان کنند.

توصیه‌ی ۲

چند نفر از بچه‌ها با هماهنگی قبلی، نمایشی را با موضوع برخورد بد یک بچه با دیگران اجرا می‌کنند و سایرین، در مورد برخوردهای هر کدام نظر می‌دهند.

توصیه‌ی ۳

برای ایجاد انگیزه با استفاده از «قالب بازی» و فن «بازی با کلمات»، می‌توانید پیام اصلی درس را به شکل زیر، درهم بریزید و از بچه‌ها بخواهید که آن را پیدا کنند؛ مثلاً اگر پیام اصلی درس خشم است، آن را این‌طور ارائه کنید: خ ب ش ن م ا؛ سپس، از بچه‌ها پرسید که پیام درس با توجه به این حروف چیست. طبیعی است که حدس زدن آن سخت است ولی اگر به بچه‌ها گفته شود که بعد از اولین حرف، یکی در میان، حروف را خط بزنند و پیام را بگویند، بچه‌ها با سرعت بیشتری این کار را انجام می‌دهند و کلمه‌ی خشم را پیدا می‌کنند.

ک س ا ن ی ک ه خ ش م خ و د ر ا ف ر و م ی ن ش ا
ن ن د و م ر د م خ ط ا ک ا ر ر ا م ی ب خ ش ن د خ د ا آن ه
ا ر ا د و س ت د ا ر د.

برای این که بچه‌ها پیام درس را به راحتی پیدا نکنند، می‌توان بعد از هر حرف، یک حرف بی‌ربط به حروف اضافه کرد و از آنان خواست برای پیدا کردن پیام، بعد از اولین حرف، یکی در میان حروف را خط بزنند و پیام را پیدا نمایند. مانند (ک ت س ا ا م ن ب ی ل ک ن ه خ ش و م گ خ ک و ح د ت ح ا ج ف ح ر ی و ل م ی ن ج ش ک ا ن ت ن ع د ت و ا م ب ر م د ن م ک خ غ ط ف ا ب ک ل ا م ر ک ر گ ا س م ش ی م ب ح خ گ ش ک ن چ د خ ا د ن ا ح آ ذ ن ط ه ذ ا ن ر ک ا و د خ و ه س م ت ن د ک ا ی ر ه د). همچنین می‌توانید پیام درس را برعکس بنویسید (بدین شکل: م ش خ و

سپس، از بچه‌ها بخواهید که پیام را حدس بزنند.

پس از پیدا کردن پیام و تشویق دانش‌آموز یا دانش‌آموزان ساعی، از بچه‌ها پرسید که چه کسانی چنین رفتاری دارند و می‌توانند خشم خود را فروخورند و مردم نادان را بیخشدن سپس از دانش‌آموزان بخواهید نمونه‌هایی از آن‌ها را معرفی کرده و نام آنان یا خاطره‌ای را که از آن‌ها دارند، بیان کنند. با این مقدمه، به بچه‌ها بگویید با خواندن درس «به جای دشنام» با یکی دیگر از این افراد خوب آشنا می‌شوند.

توصیه‌هایی برای تدریس

توصیه‌ی ۱

با کمک بچه‌ها، از داستان درس، قصه‌ی دیواری تهیه کنید و آن را به اجرا درآورید.

توصیه‌ی ۲

از دانش‌آموزان بخواهید نظر خود را در مورد نام درس، علت انتخاب آن، نام یا نام‌های مناسب دیگر برای آن، بیان کنند.

توصیه‌ی ۳

برای استفاده از قالب «بازی»، با استفاده از فن «بازی با کلمات» پیام اصلی درس را به شکل درهم ریخته درآورید و از بچه‌ها بخواهید آن را پیدا کنند.

توصیه‌ی ۴

از قالب «مسابقه» استفاده کنید؛ می‌توانید از بچه‌ها بخواهید پیام اصلی درس را به زبان شعر، حدیث و مثلاً برروی کاغذ، چوب، مقوا، پارچه یا... بنویسند و آن را در جلسه‌ی بعد به کلاس بیاورند؛ سپس هریک از بچه‌ها به همه‌ی کارها نمره‌ای بدهد و آن را به شما اعلام کند. شما نیز با بررسی نظریات بچه‌ها، به بهترین کار یا کارها جایزه‌ای بدهید یا دانش‌آموز انجام‌دهنده‌ی آن را به نوعی دیگر تشویق کنید.

درباره‌ی «دوست‌داری برایت بگویم»

پرسش‌های این بخش، دانش‌آموزان را متوجه رفتار امام با آن مرد بدر رفتار می‌کند؛ توجهی جهت‌دار که نتیجه‌گیری از داستان درس را ممکن می‌سازد.

کرده و با بیان آن‌ها، این اصطلاح را برای خود معنا کنند.

درباره‌ی «برای خواندن»

در این قسمت اطلاعاتی درباره‌ی حضرت امام موسی کاظم – علیه السلام – ارائه شده است. اطلاعات این بخش برای تکمیل کردن دانستنی‌های دانش‌آموزان درباره‌ی ایشان است و خواندن آن‌ها توسط معلم یا دانش‌آموزان مفید است. نکته‌ی قابل توجه این است که طرح پرسش‌هایی با پاسخ‌های مشخص و واحد از این بخش به هیچ‌وجه مورد نظر نبوده است و دانش‌آموزان می‌توانند در بیان دانستنی‌های خود از ایشان، هرچه را به خاطر می‌آورند، بیان کنند.

در سؤال دوم از دانش‌آموزان خواسته شده است موقعیت‌هایی را در نظر آورند که کسی با آن‌ها بدرفتاری کرده است؛ از ایشان بخواهید رفتارهای درست را در چنین مواردی پیش‌بینی کنند. یافتن پاسخ پرسش‌های این بخش، به انجام دادن فعالیت‌های کتاب کار کمک می‌کند.

درباره‌ی «من می‌توانم»

در این قسمت، بخشی از آیه‌ی ۱۳۵ سوره‌ی آل عمران با ترجمه‌ی آن ذکر شده و از دانش‌آموزان خواسته شده است تا با تکیه بر تجارب و اطلاعات قبلی خود، در مورد مفهوم «کظم غیظ» و مصادیق آن باهم گفت‌وگو کنند. دانش‌آموزان در این بخش می‌توانند از دانسته‌ها و تجارب قبلی خود در این زمینه استفاده

نکته

وادار کردن دانش‌آموزان به حفظ کردن مطالب این بخش مانع تحقق یافتن اهداف درس است.

درباره‌ی «نحوه‌ی استفاده از فعالیت‌های کتاب کار»

در فعالیت اول کتاب کار این درس، از بچه‌ها خواسته شده است که ابتدا داستان درس را تعریف کنند و سپس، به پرسش‌هایی که در این صفحه درج شده‌اند، پاسخ دهند. این پرسش‌ها طوری تنظیم شده‌اند که دانش‌آموزان را به تفکر در رفتار امام در مقابل مرد دشنام‌گو وامی‌دارند و این امکان را فراهم می‌آورند که به چگونگی به‌کاربردن این رفتار در زندگی خود فکر کنند.

در فعالیت دوم کتاب کار این درس، مجموعه‌ای از رفتارهای خوب و بد در یک منظره تصویر شده‌اند و دانش‌آموزان باید رفتارهای مناسب را تشخیص دهند. توصیف هر رفتار و بیان دلایل توسط بچه‌ها برای خوب یا بد قلمداد کردن هر یک از آن‌ها به بهره‌گیری بیشتر از این فعالیت کمک می‌کند.

ارزش‌یابی

مشاهده‌ی عملکرد دانش‌آموزان در فعالیت‌های زیر و ثبت نتایج آن در «جدول ثبت نتایج مشاهدات آموزگار» به ارزش‌یابی دقیق آموخته‌های ایشان از این درس کمک می‌کند.

– قضاوت کردن درباره‌ی رفتار امام موسی کاظم (ع) با مرد دشنام‌گو

– بیان برخی فواید و آثار خوش‌رویی با مردم

– تشخیص و شناسایی برخی از موقعیت‌هایی که

«فروشنادن خشم» در آن‌ها عملی پسندیده است؛

– بیان معنای آیه «والكاظمين الغيظ والعافين عن الناس»

و گفت‌وگو درباره‌ی آن

– ارائه‌ی توصیه‌هایی برای پیاده کردن نکته‌هایی که از

داستان درس آموخته است

– فعالیت‌های موردنظر معلم.

برای نمایش دادن ارتباط اهداف و فعالیت‌های توصیه‌ای

این درس، جدولی تهیه شده که در طراحی، اجرا و ارزش‌یابی

تدریس مفید واقع می‌شود.

اهداف		فعالیت‌های دانش آموز (انتظارات): دانش آموز.....		طبقات و حوزه‌های یادگیری			
				درک مفاهیم	کسب مهارت‌ها	به‌کارگیری و مفاهیم و مهارت‌ها	تحلیل نقادانه و سازماندهی ایده‌ها
آشنایی با حضرت امام موسی کاظم – علیه‌السلام – و ویژگی‌های اخلاقی آن حضرت		درباره‌ی رفتار امام موسی کاظم (ع) با مرد دشنام گو، با دوستانش گفت‌وگو می‌کند.		*	*	*	*
تقویت علاقه و محبت نسبت به شخصیت و اعمال و رفتار امام موسی کاظم – علیه‌السلام –		برخی فواید و آثار خوشرویی با مردم را ذکر می‌کند.		*	*	*	*
		برخی از موقعیت‌هایی را که «فروشناندن خشم» در آن‌ها عملی پسندیده است، تشخیص می‌دهد.		*	*	*	*
		معنای آیه «والكاظمين الغيظ والعافين عن الناس» را بیان کرده و درباره‌ی آن با دوستانش گفت وگو می‌کند.		*	*	*	*
		برای عمل کردن به نکته‌ای که از داستان درس آموخته است، توصیه‌هایی ارائه می‌دهد.		*	*	*	*

به جای ...

حکایت ۱ به نظر ظاهر
به باغی رسیدیم که در دو طرفه ده کوتهای زیادی قرار دارد.
آبش گاه که هائی دشمن، از روی تپه هاى بلند اطراف، لحظه هاى به ما تان نسي دهد.
در گيري همچنان آماده دارد.

حکایت ۲ به نظر ظاهر
کبار سرترا پيش روی کرمان.
فصله هاى ما با سنگر هاى دشمنى دشمن که در آن سوي دشت قرار دارد که ظاهر شده
است.

حکایت ۳ به نظر ظاهر
از خانه در گيري گاه شده است.
ظاهر آخري نيست و پرنده آبر نمي زند که سنگر هاى سويى بر منطقه جنگو را دستا
به و سويى در خانه ها، سنگر هاى کوچکى براى خود درست کرده و در آن پناه گرفته اند.
در سنگر ها مانده اند و هر حرکت دشمنان نسي گيم.
خوب که نگاه مي گيم مي بينيم پادشاه سنگر هاى دشمن در ميان شکار کوه ها، بر که از
پُر آب قرار دارد که با درختان کوتاه پوشيده شده است.
ما که هست که آب منطقه ها تمام شده و تشنگي سخت گزيده ان مي دهد.
و تشنگي سويى در آن نيز خوب ترست بعضي ها از شکاره تشنگي بي حال شده اند.
کاش مي شد به گونى با بريم و آب ببريم!
آن اکنون و قطعاى د باري داريم و ما که در زير نظر گرفتن حرکت دشمن.

حکایت ۴ به نظر ظاهر
حکایت هست که به دنبال فرصتي براى تبار خواندي هستيم.
فرومانده مي گويد: چون وقت نماز رو به باغ رفت و ممکن نيست به آن روز هاى
آب برسيم. حسن چاره هاى و فو انيم مي گيم و سار مي خوانيم.
براي انيم تبار به عقب پاي تبار داريم چنان که دور و بر ما به فراواني پايست مي خورد.
انيم مي گيم.
پاي پاي و به نوبت در همان سنگر هاى کوچک نماز ظهر و عصر را مي خوانيم.

۱۵

۳- انجام دادن تیمم به شیوه ی صحیح.

انتظارات

دانش آموز در فرایند آموزش این درس

- ۱- شرایط وجوب تیمم را ذکر می کند.
- ۲- مراحل انجام دادن تیمم را بیان می کند.
- ۳- تیمم را با رعایت احکام آن نمایش می دهد.

مفاهیم کلیدی

تیمم

توصیه هایی برای شروع مناسب تدریس

توصیه ی ۱

از بچه ها بخواهید دانسته ها یا خاطرات خود درباره ی دفاع مقدس را بیان کنند.

توضیح درس

موضوع این درس، آموزش تیمم است. دانش آموزان طی فرصت های یادگیری که کتاب و معلم فراهم می کنند، با شرایط وجوب و نحوه ی انجام دادن تیمم آشنا می شوند و آن را به طور عملی تمرین می کنند. متن درس در قالب یک داستان، شرایطی را بازگو می کند که وقت نماز تنگ شده است و آب هم در اختیار افراد نیست و آن ها باید تیمم کنند. این داستان گوشه ای از زحمات و مشکلات رزمندگان اسلام را در جریان دفاع مقدس، دستاویز قرار می دهد و برای تدریس تیمم و احکام مربوط به آن، زمینه ی مناسبی فراهم می آورد و نیز به گونه ای غیر مستقیم به فرهنگ دفاع مقدس می پردازد.

اهداف

- ۱- آشنایی با تیمم و احکام ضروری آن
- ۲- توجه به انجام دادن تیمم به هنگام وجوب آن

توصیه‌ی ۲

برای بچه‌ها به نمایش درآوريد.

اگر فيلم يا تصاویر مناسبی از دفاع مقدس در اختيار دارید،

نکته

فراموش نکنید که این صحنه‌ها نباید آرامش روانی کودکان را مختل کند؛ از این‌رو، در انتخاب فیلم یا تصاویر دقت و سلیقه‌ی کافی به خرج دهید.

توصیه‌ی ۳

می‌توانید صداها‌ی مربوط به دفاع مقدس (همخوانی رزمندگان اسلام، گفت وگو با رزمندگان و ...) را برای بچه‌ها پخش کنید و از آن‌ها بخواهید که درباره‌ی آنچه شنیده‌اند، فکر کنند و بگویند مربوط به چیست.

توصیه‌ی ۴

می‌توانید کلاس را با بیان خاطره یا قصه‌ای شیرین از دفاع مقدس شروع کنید و بدین ترتیب، انگیزه‌ی شنیدن داستان درس را در بچه‌ها ایجاد کنید.

توصیه‌ی ۵

مقداری خاک به کلاس بیاورید و از بچه‌ها بخواهید حدس بزنند که خاک برای چیست.

توصیه‌ی ۶

قبل از برگزاری نماز در مدرسه، یکی از دانش‌آموزان یا معلمان مدرسه، با هماهنگی قبلی، مشغول تیمم می‌شود تا توجه بچه‌ها را به عمل خود جلب کند.

توصیه‌ی ۷

پوستری یا تصاویری از انجام دادن عمل تیمم را به کلاس

ببرید و به بچه‌ها نشان دهید.

توصیه‌هایی برای تدریس

توصیه‌ی ۱

از دانش‌آموزان بخواهید که به تصویر درس دقت کنند و آن را بخوانند. (در این باره به توضیحات مربوط به فن تصویرخوانی در درس اول مراجعه کنید.)

توصیه‌ی ۲

از بچه‌ها بخواهید نام درس را کامل کنند و در مورد عنوان انتخابی خود توضیح دهند.

توصیه‌ی ۳

مراحل و اعمال مربوط به تیمم را خودتان برای بچه‌ها نمایش دهید و در همان حال، احکام آن را نیز بیان کنید.

توصیه‌ی ۴

از دانش‌آموزان بخواهید که تیمم کردن را یکی یکی به شما نشان دهند.

توصیه‌ی ۵

از دانش‌آموزان بخواهید دوتا دوتا روی یک‌دیگر بایستند و یکی از آن‌ها تیمم را انجام دهد و نفر دیگر، آن را مشاهده کند. سپس، جایشان را عوض کنند.

توصیه‌ی ۶

با هماهنگی قبلی، از یکی از دانش‌آموزان بخواهید که برخی اعمال تیمم را اشتباه انجام دهد و بقیه، این ایرادها را پیدا کنند و شکل صحیح آن را بگویند.

توصیه‌ی ۷

می‌توانید هنگام ورود به کلاس از قالب «نمایش» استفاده کنید؛ به این ترتیب که یکی از موارد وجوب تیمم را بهانه‌ای برای انجام دادن تیمم قرار دهید و آن را به شکل عملی برای بچه‌ها اجرا کنید.

توصیه‌ی ۸

برای آموزش چگونگی انجام دادن تیمم، از فعالیت کتاب کار می‌توان بهره‌ی مناسبی برد.

نکته

فراموش نکنید که همه‌ی مواردی که در کتاب هدیه‌های آسمان به آموزش احکام مربوط می‌شود، باید در دفعات کوتاه مدت تکرار و تثبیت شود؛ بنابراین، آموزش تیمم نیز نیاز به تکرار و تمرین در جلسات متعدد دارد و در یک جلسه قابل آموزش نیست.

درباره‌ی «دوست‌داری برای تیمم بگویم»

در این بخش، دو فعالیت وجود دارد؛ فعالیت اول، توجه دانش‌آموزان را به این نکته جلب می‌کند که رزمندگان اسلام – و هر مسلمانی – حتی در شرایط سخت نیز عبادت خداوند را فراموش نمی‌کنند و وظایف دینی خود را به‌جا می‌آورند.

سؤال دوم این درس، از شرایط وجوب تیمم پرسیده است. پاسخ به این سؤال، هنگامی امکان‌پذیر است که دانش‌آموزان احکام موردنظر درس را آموخته باشند؛ بنابراین، طرح آن پس از تدریس مناسب دارد.

درباره‌ی «من می‌توانم»

هدف از انجام دادن این فعالیت، تمرین عملی تیمم توسط دانش‌آموزان است؛ بنابراین، مناسب است همه‌ی دانش‌آموزان فرصت آن را داشته باشند که تیمم را به‌طور عملی انجام دهند و با راهنمایی‌های معلم، آموخته‌های خود را کامل کنند. هم‌زمان با نمایش عمل تیمم، بیان آن چه انجام می‌شود نیز می‌تواند به تمرین آن و نیز ارزش‌یابی معلم از پیشرفت یادگیری دانش‌آموزان کمک کند.

درباره‌ی «نحوه‌ی استفاده از فعالیت‌های کتاب کار»
تصاویری از مراحل مختلف تیمم در کتاب کار آمده است.
دانش‌آموزان باید با درج شماره‌های مناسب، ترتیب انجام دادن
آن‌ها را مشخص کنند. این فعالیت نیز، علاوه بر کمک به تثبیت
آموخته‌های دانش‌آموزان در این زمینه، به ارزش‌یابی دانش‌آموزان
و معلم از یادگیری ایشان مدد می‌رساند.

ارزش‌یابی

مشاهده‌ی عملکرد دانش‌آموزان در فعالیت‌های زیر و ثبت
نتایج آن در «جدول ثبت نتایج مشاهدات آموزگار» به ارزش‌یابی
دقیق آموخته‌های ایشان از این درس کمک می‌کند.

- بیان کردن شرایط و جوب تیمم
- بیان نمودن مراحل انجام تیمم

- انجام دادن تیمم با رعایت احکام آن
- فعالیت‌های موردنظر معلم.

برای نمایش دادن ارتباط اهداف و فعالیت‌های توصیه‌ای
این درس، جدولی تهیه شده است که در طراحی، اجرا و ارزش‌یابی
تدریس مفید واقع می‌شود.

اهداف				فعالیت‌های دانش آموز (انتظارات): دانش آموز	طبقات و حوزه‌های یادگیری		
درک مفاهیم			کسب مهارت‌ها		به‌کارگیری و مفاهیم و مهارت‌ها	تحلیل نقادانه و سازماندهی ایده‌ها	
آشنایی با تیمم و احکام ضروری آن	شرایط وجوب تیمم را ذکر می‌کند.	*	*	*	*		
	مراحل تیمم را بیان می‌کند.	*	*	*	*		
	انجام دادن تیمم به شیوه‌ی صحیح	تیمم را با رعایت احکام آن نمایش می‌دهد.	*	*	*	*	

دانستنی‌های معلم

در هفت مورد، فرد باید به جای وضو یا غسل تیمم کند :

- ۱- تهیه‌ی آب برای وضو یا غسل ممکن نباشد ؛
- ۲- به علت پیری یا ترس از دزد و جانور و مانند این‌ها به آب دسترسی نداشته باشد.
- ۳- از استعمال آب بر جان خود بترسد.
- ۴- هرگاه بترسد که اگر آب را به مصرف وضو برساند، خود یا اطرافیانش مریض شوند یا از تشنگی بمیرند یا به قدری تشنه شوند که تحمل آن مشقت داشته باشد.
- ۵- وقتی که بدن یا لباسش نجس است و کمی آب دارد که اگر با آن وضو بگیرد، برای آب کشیدن بدن یا لباسش آب باقی نمی‌ماند، باید بدن یا لباس را آب بکشد و با تیمم نماز بخواند.
- ۶- اگر غیر از آب یا ظرفی که استعمال آن حرام است، آب یا ظرف دیگری ندارد ؛ مثلاً آب یا ظرفش غصبی است و غیر از آن، آب و ظرف دیگری ندارد.
- ۷- اگر وقت به قدری تنگ باشد که اگر وضو بگیرد،

همه‌ی نماز یا قسمتی از آن، بعد از وقت خوانده می‌شود، باید تیمم کند.

مسئله‌ی ۶۸۴: تیمم بر خاک، ریگ، کلوخ و سنگ اگر پاک باشند، صحیح است ؛ بر گل پخته مثل آجر و کوزه نیز صحیح است.

مسئله‌ی ۶۸۵: تیمم بر سنگ گچ، سنگ آهک، سنگ مرمر و سنگ سیاه و سایر اقسام سنگ‌ها صحیح است ولی تیمم بر جواهر مثل سنگ عقیق و فیروزه باطل است و احتیاط واجب آن است که بر گچ و آهک پخته هم تیمم نکند.

مسئله‌ی ۷۰۰: در تیمم چهار چیز واجب است : اول، نیت ؛ دوم، زدن کف دو دست باهم بر چیزی که تیمم بر آن صحیح است ؛ سوم، کشیدن کف هر دو دست به همه‌ی پیشانی و دوطرف آن، از جایی که موی سر می‌روید تا ابروها و بالای بینی و بنابر احتیاط واجب، باید دست‌ها روی ابروها هم کشیده شود ؛ چهارم، کشیدن کف دست چپ به تمام پشت دست راست و بعد از آن، کشیدن کف دست راست به تمام پشت دست چپ.

نکته

این احکام صرفاً برای دانستن معلم است و آموزش آن‌ها (جز مسئله‌ی ۷۰۰) به دانش‌آموزان ضرورتی ندارد.

توضیح درس

امام رضا - علیه السلام - یکی از پیشوایان دینی مسلمانان است که ما ایرانیان افتخار خدمت‌گزاری به ایشان را در دیار خود داریم.

حضور امام رضا - علیه السلام - در ایران نشان افتخاری است که بر سینه‌ی هر ایرانی مسلمان آویخته شده است. هر مسلمان ایرانی دست کم یک بار در طول زندگی خود بارگاه ملکوتی امام رضا - علیه السلام - را زیارت می‌کند و بدین ترتیب، عشق و علاقه‌ی خود را به این امام بزرگوار و خاندان اهل بیت - علیه السلام - ابراز می‌کند.

دانستن داستان‌هایی درباره‌ی رفتارهای نیک و شایسته‌ی امام رضا - علیه السلام - برای دانش‌آموزان ایرانی که وجود مقدس ایشان را بیش از سایر ائمه‌ی معصومین - علیهم‌السلام - احساس می‌کنند، بسیار ضروری است.

داستان این درس براساس روایتی که در کتاب «بحارالانوار» - و به نقل از آن در «تحف العقول» - درباره‌ی امام رضا - علیه السلام - نقل شده، شکل گرفته است. این روایت (قریب به مضمون) می‌گوید: «روزی امام - علیه السلام - در باغی با یکی از یاران خود مشغول گفت‌وگو بودند که ناگهان پرنده‌ای سراسیمه آمد و در مقابل آن حضرت به این طرف و آن طرف پرید. امام با دیدن پرنده از دوست خود می‌خواهند که برای بیرون کردن ماری که به لانه‌ی پرنده حمله‌ور شده است و قصد خوردن جوجه‌های او را دارد، به ایشان کمک کند. پرنده به پرواز درمی‌آید و مرد همراه آن می‌رود و به درختی می‌رسد که لانه‌ی پرنده آن‌جا است و متوجه می‌شود ماری قصد بلعیدن جوجه‌های پرنده را دارد؛ از این‌رو، به مار حمله می‌کند و او را فراری می‌دهد (یا از بین می‌برد).» هدف درس، معرفی امام رضا - علیه السلام - و نمونه‌ای از رفتار صمیمی و مهربان ایشان با

حیوانات و اشاره به این موضوع است که امام رضا - علیه السلام - نه تنها برای مردم بلکه برای حیوانات نیز دل‌سوزی می‌کرده و با آن‌ها مهربان بوده‌اند. البته این نکته را هم باید مورد توجه قرار داد که مادر جوجه‌ها به امام رضا - علیه السلام - پناهنده شده و طلب کمک کرده است و امام نیز به همین خاطر به او کمک کرده‌اند و گر نه، مار ستمی نکرده است تا به خاطر آن مجازات شود. در بخش «برای خواندن» این درس نیز شعری درج شده است که یادآور داستان «ضامن آهو» است و زمینه‌ی مناسبی را برای بیان این داستان توسط معلم فراهم می‌کند؛ قصه‌ی ضامن

آهو برای بچه‌های ما قصه‌ای آشناست؛ حتی بچه‌هایی که این داستان را به‌طور کامل نمی‌دانند، دست کم با این عبارت یا عبارت‌هایی دعاگونه نظیر «یا ضامن آهو» آشنایی دارند.

شعر این درس، ضمن برخورداری از ظرافت‌های شعری و ویژگی‌های یک شعر خوب متناسب با سنین کودکی، شوق به دانستن داستان ضامن آهو را نیز در دانش‌آموزان ایجاد می‌کند. در عین حال، زیبایی‌های خاص خود را دارد و می‌تواند در تلطیف احساسات بچه‌ها و ایجاد عشق و علاقه به وجود مقدس امام رضا - علیه السلام - بسیار مؤثر باشد.

اهداف

۱- با مشورت دوستانش، نام مناسبی برای درس انتخاب

می‌کند.

۲- داستان درس را از زبان مادر جوجه‌ها بازنویسی

می‌کند.

۳- درباره‌ی موضوع و محتوای داستان، با دوستانش

گفت‌وگو و قضاوت می‌کند.

۴- احساس شادی و نشاط خود را از خواندن شعر ابراز

می‌کند.

۱- آشنایی با حضرت امام رضا - علیه السلام - و

ویژگی‌های اخلاقی آن حضرت

۲- تقویت علاقه و محبت نسبت به شخصیت و اعمال و

رفتار امام رضا - علیه السلام -.

انتظارات

دانش‌آموز، در فرایند آموزش این درس

کمک به نیازمندان

۵- شعر را در قالب سرود می‌خواند.

۶- درباره‌ی مضمون شعر و درک خود از آن، با بیانی

ساده گفت‌وگو می‌کند.

۷- درباره‌ی موضوع و محتوای شعر، با دوستانش

گفت‌وگو می‌کند.

توصیه‌هایی برای شروع مناسب تدریس

توصیه‌ی ۱

از بچه‌ها بخواهید به تصاویر نگاه کنند و حدس بزنند که

چه حادثه‌ای در حال وقوع است.

توصیه‌ی ۲

از بچه‌ها بخواهید اگر به حیوانی کمک کرده‌اند، خاطره‌ی

آن را برای دیگران بیان کنند.

مفاهیم کلیدی

امام رضا - علیه‌السلام -

مهربانی و محبت

توصیه‌هایی برای تدریس

توصیه‌ی ۱

می‌توانید فرصت مناسبی را به خواندن درس اختصاص

دهید. متن درس را به‌عنوان یک قصه و به آرامی بخوانید؛

به‌گونه‌ای که تک‌تک بچه‌ها بتوانند با عبارت‌های آن رابطه برقرار

کنند.

توصیه‌ی ۳

اگر بچه‌ها داستان «لبخند پیامبر»^۱ را به‌خاطر دارند، از آن‌ها

بخواهید آن را برای یک‌دیگر تعریف کنند.

توصیه‌ی ۴

با توجه به ساختار داستانی متن درس، بهترین شیوه برای

شروع تدریس، ایجاد اشتیاق برای شنیدن داستان است.

۱- یکی از دروس پایه‌ی سوم که موضوع آن مهربانی پیامبر اسلام نسبت به پرنده‌ای است که مورد آزار و اذیت مردی نادان قرار گرفته است.